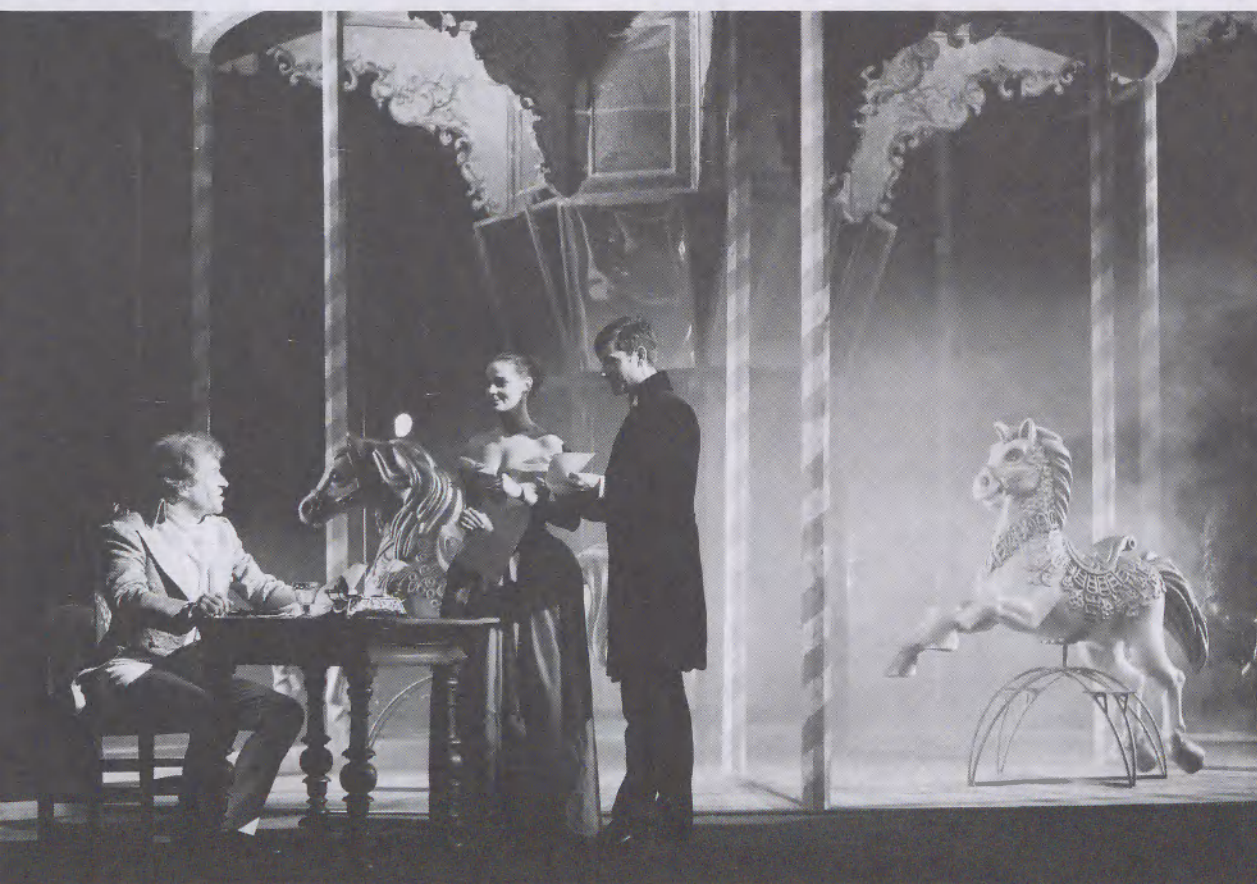

Tarján Tamás

Kiavató színház

STENDHAL: VÖRÖS ÉS FEKETE

Lukács Sándor
(de la Mole
márki),
Tornyai Ildikó
(Mathilde) és
Varju Kálmán
(Julien Sorel)

A regényadaptációk sikeres színrevitelében közelítőleg ötvenszázalékosan eredményes rendező – aki többek közt *A per* reveláló, autentikus színpadi megvalósítását, a *Doktor Zsivago*-bemutatós úttörő érdemét, *Az eltűnt idő nyomában* kissé procc és lila, de mindenképp epikából színházba váltott látomását tudhatja magáénak – ezúttal tökéletesen melléfogott. Rossz szerepkiosztású unalmas képeskönyvként lapozgatja a *Vörös és fekete* minden eszközt latba vetve feltörekvő híres ifjú hőséneket, Julien Sorelnek a végzettörténetét. A főalak körött Borbiczki Ferenc de Rénal polgármester helyett zöldségekbe beleunt műveletlen terménykereskedőt láttat, fejtegyebét megcsalásra adó felesége szerepében Igó Éva izgatott tantinak formálja de Rénalné, Julien első jelentékeny szeretőjét és majdani árulóját. Az e két esetben is érzékelhető előnytelen színészválasztás és félrevivő instruálás másutt is tarol. Lukács Sándor tartózkodóan semmitmondó de La Mole márkijáról mintha lepatogtak volna a rendezői utasítások, Mécs

Károly (A herceg) és Horesnyi László (A gróf) szimp-la emberdekorációként van jelen egy kulcsjelenetben, melyet a rezignált Tahy Tóth László (Az érsek) tölt ki, amíg el nem párolog a kedve az egészsztl, és Józán László (Püspök) elismerésre méltó szuggesztivitással, némileg eltúlzott eszközökkel szét és le nem játssza egészen más tónusban indító tapasztaltabb kollégáit. Vallai Péter (Castenède abbé) lassan jön elő a farbával, de előjön, Csőre Gábor (Valenod) túlságosan is az alamuszi gyűlöletre szűkíti mozgásterét. Pándy Lajos (Chélan abbé) nyugodt tempóban indítja útjára neveltjét, Julient és az akkor még – takarékos-szegényes papnöveldei díszletével, láthatóan megnyílásra váró hátsó színpadának hatalmas fekete dióhéjával – akár reményteljesnek is gondolható előadást. (Pándy neve helyett az egyik legilletékesebb portálon még a premier után hetekkel is Pándi Pál irodalomtörténész professzor, lapszerkesztő neve áll. A „Tanár” értett Stendhalhoz; elképzelve, milyen hangnemben írt volna e megvalósításról.)

Horesnyi Balázs díszlete – mint azt egyes összetevői előre sejtetik is – a takaró felületek alkalmankénti szétgördülésekor egy angolparki ringlispílt tár fel. A forgószínpadon álló vagy kerengő körhinta lovackái a rájuk telepedő szereplőkkel ironikus társadalmi és erkölcsi csataképek kritikai asszociációit kelthetnék fel, ha az egész kitaláció bírna mélyebb jelentéssel. Ikonikus képisége, gyermekteleg vásárisága, árnyékos útvesztője, tükrös valóságsszorosozása azonban zavaros, kevert képzettársításokat szegez szembe a rajta kívüli – nem szimbolikus – realitás kulisszáival. Egy-két alkalomtól eltekintve sem járni, sem ülni, sem játszani nem lehet ebben az *üzemben*, így a történelmi vurstli, melynek nyilván mai tanulságokat is ki kellene forognia magából, nem válik sem hangsúlyossá, sem az olykor előtte lefutó epizódok megfelelő háttérévé. Jánoskúti Márta a divattörténet egy fejezetébe bepillantást engedő jelmezei nem töreksenek arra a kettős hangzatra, amelyet a díszlet a nézőre erőszakol (amikor nyitva van a ringlispí. Amikor becsukódik, fala passzív felületként nehezedik a látványra).

Illés Endre (a fordító) sok évtizeddel ezelőtt keletkezett dramatizálását – mellette más *Vörös és fekete* átíratok ugyancsak ismeretesek – Békés Pál alkalmazta napjaink színpadára. A kattanó-csattanó jelenetzárárok profizmusán, az eseményszálak gubancatlan fűzésén kívül az író saját munkásságának szabályszerűtlenebb, modernebb impulzusait megtagadta a szövegkönyvtől. Szikora János az egészében töredezett, iveket komponálni, legfeljebb a többfunkciós (mozdulatlanul-változatlanul is más-más helyszíneket jelölő) bútorok segítségével „gurul” időnként a produkció. Julien mikroporttal felhangosított-kiemelt belső monológja, önkomentárja olyan művészi és technikai balfogás, amely megfosztja a főalakot még a puszta nevében hordott nimbusztól, karakterességtől is. Nemhogy az elnevezésre csupán részlegesen rászolgáló beavatkozó színházi előadások egy (legalább a diákközönségnek nem teljesen haszontalan) válfaja nem jön létre a Vígszínházban: *kiavató színház* cserepesedik inkább. Sőtlan spektákulum. Jó lenne mielőbb kereket oldani. A körhinta már második megtekintésre sem kápráztatja a szemet, nem tartogat egerutat a magába tokosodó játék számára.

Avar István Pirard abbéjára ráférne még a gesztusok tisztogatása, érlelése. Mégis ő az egyetlen, aki a stendhali formátumhoz közelítő figurát képes színre hozni, ő az, aki a regény eredeti idejében és a jelenre vetíthető viszonyrendszerében is otthon van, a tisztesség látszatát keltő taktikus tisztességtelenség árkába ásva be szerepét. Tornyai Ildikó (Mathilde) akárha hullámvasúton zuhanna a szellemvasúton döcögő előadásba: fel, le, fel, le, nagy helyzeti és mozgási energiákat érvényesít (az artikulációval sem feltétlenül törődve), olyannyira, hogy azután a szerepépítésben leelőzi, elhagyja de La Mole márki lányát, Julien szerelmi életének legfontosabb figuráját. Légüres térbe kerül. Varju Kálmán nem pusztán az iskolásan, nevetségesen ható hangerősítővel vív reménytelen küzdelmet (sorsa peremére biggyesztett margináliáinak fagyosságáig mindegyre *kihúti* őt a sorelségből): eleve

Schiller Kata felvételei

Tornyai Ildikó és Varju Kálmán

nem ébreszti a Stendhal teremtette alak illúzióját (viszont Szikora nem is alapozta meg egy „ellen-Julien” bevetésének poétikáját). A szerelmi kettősökben, első számú megérintettként nem bizonyít, saját vezetés útja külső szemlélőjeként olykor igen (jelezve, hogy a hős szerepkörétől valóban távolodik egy ideje, a karakterszínészethez közelítve).

A Vígszínház igazgatóváltásával szinkronban bemutatott *Vörös és fekete* akaratlanul rá is világít a vezetőcsere szükségességére. Marton László hosszú direktori periódusának mérlegét később kell megvonni, Eszenyi Enikő egyelőre csupán előzetes programot hirdetett, részletesebb elképzeléseit május 1-én, a Víg születésnapján osztja majd meg a társulattal és a nyilvánossággal. 2008. december elején mindenestre intervallum lehetett, mivel Marton regnáló igazgatóként, működése zenitjén e produkciót az ilyenkor szokásos korrekció nélkül nem engedte volna közönség elé, s bizonyára a már székét elfoglaló Eszenyinek is lett volna nem kevés megjegyzése e gyenge muzsikáláshoz.

STENDHAL: VÖRÖS ÉS FEKETE (Vígszínház)

Színpadi változat: Illés Endre – Békés Pál. **Díszlet:** Horesnyi Balázs. **Jelmez:** Jánoskúti Márta. **Dramaturg:** Radnóti Zsuzsa. **Szenika:** Krisztiáni István. **Világítás:** Komoróczy Gábor. **Rendező:** Szikora János. **Szereplők:** Varju Kálmán, Borbiczki Ferenc, Igó Éva, Lukács Sándor, Tornyai Ildikó, Avar István, Tahi Tóth László, Mécs Károly, Horesnyi László, Józán László e. h., Vallai Péter, Csőre Gábor, Pándy Lajos, Rusznák András e. h., Lázár Balázs, Bernáth Dénes, Kelemen Zsolt, Viszt Attila, Németh László.